

Forord

Dette nummer af *Kultur & Klasse* introducerer den såkaldte *mentalitetshistorie*. Man kan få et første indtryk af denne forskningstradition gennem et citat fra en af de mest fremtrædende mentalitetshistorikere. I novembernummeret af *Magazine littéraire* (1982) stiller Georges Duby spørgsmålet: »Hvad fortæller Giottos fresker i Padua mig om verdenshistorien i det 14. århundrede?« Og svaret angiver den stoflige bredde og de særlige interesser, som kendetegner den mentalitetshistoriske forskning:

»Der er først og fremmest temaet og den måde, det behandles på. Det lærer os meget om tonaliteten i den religiøse følelse på det sted og den tid. Der er en hel mængde information om mæcenatet, forholdet mellem rigdom, religion og kunstnerisk skaben. Hvorfor ofrede kommandittisten ved kapellet i Arènes så mange penge på dette foretagende? Hvorfor og hvordan forvandlede en forretningsmands formue til et stateligt og prægtigt sanktuarium? Man kan også analysere de overtagne former og den iscenesættelse, som Giotto valgte. Alt det som fører tilbage til repræsentationen af Mysterierne, til epokens scenografi på teatrene og til de små gotiske statuetter, som de transalpinske kræmmere tog til Paris for at købe med henblik på senere at videresælge dem i Italien. Men det vidunderligste ville være at kunne åbenbare den skælven, som gik gennem datidens mennesker, når de så disse billeder, en skælven som afhæng af deres følelsesliv og tro«.

Mentalitetshistorien stræber således mod en fordybet indsigt i det psykiske liv gennem en analyse, der forudsætter indgående beskæftigelse med de sociale klassers, de politiske institutioners og de kulturelle traditioners historie. Den undersøger både det tematiske indhold og det æstetiske udtryk i et givet historisk dokument. Den sigter mod en integreret forståelse af den sociale betydning og den æstetiske virkning, som f.eks. Giottos fresker afsender.

Mentalitetshistorien er *ikke* noget radikalt nyt, ikke en »mutation«, som det hedder i den francofile jargon. Den ligger i forlængelse af intentioner og synsmåder, der også var tilstede i den ideologikritik, som mørkemænd og mytologer nu pr. refleks forbinder med adjektiverne »antiæstetisk« og »primitiv«. Det kan derfor være rimeligt at minde om de betragtninger, der indledte den nu så forkætrede *Tekstanalyser (Poetik 4. årg., nr. 2-3 1971)*:

»Betydning og æstetisk virkning er ikke to forskellige ting, og det skal derfor præciseres, at det forsøg, der bliver gjort i disse (ideologikritiske) analyser, går ud på at inddrage et meget videre betydningspekter end det, som indfanges i de traditionelle litteraturvidenskabelige kategorier af æstetisk og livsanskuelsesmæssig art. Ret beset er en beskyldning for ensidighed og æstetisk ufølsomhed derfor blot en sjov bagvendt måde at bebrejde folk, at de ikke i de bekendte baner begrænser synsfeltet til det institutionelt afstukne område af det litterære emne, men i stedet åbner ud mod et meget videre og fra enhver samfundsmæssig betragtning mere væsentligt felt«.

Det er dette felt, som i Frankrig er blevet opdyrket af en række historikere med tilknytning til tidsskriftet *Annales E.S.C.* Man kan sige, at mens det i Danmark er litteraturfolk, som gennem inddragelse af socialhistoriske perspektiver har lagt grunden til en *bevidsthedshistorie*, er det i Frankrig historikere, som gennem inddragelse af æstetiske og socialpsykologiske perspektiver har lagt grunden til en *mentalitetshistorie*. Forskellen mellem bevidsthedshistorie og mentalitetshistorie har ikke så meget at gøre med det genstandsområde, der tages op, som med det forskellige faglige udgangspunkt. Men mentalitetshistorien rummer andre vægtninger, og på forskellige punkter giver den anledning til at præcisere og perspektivere de betragtningsmåder, som har kendetegnet dansk litteratur- og bevidsthedshistorie. Ikke mindst dens påpegning af, at sanseligheden, perceptionsformerne og de grundlæggende erkendelseskategorier som tiden og rummet også er underlagt historiens »modellering«, kan få afgørende betydning for den fremtidige teoretiske refleksion og analytiske praksis.

Nummerets første to artikler af Philippe Ariès og Martin Zerlang er generelle introduktioner til den mentalitetshistoriske forskning. A.Y. Gourevitch trækker i en flot gestus tidsopfattelsens kulturhistorie op, og Peter Larsen giver en indgående behandling

af Pierre Francastels forsøg på at skrive rumøpfattelsens historie. Endelig demonstrerer Nils Gunder Hansen, hvordan mentalitetshistoriens resultater lader sig indføje i en generel teori om samfundets konstitution gennem symbolsk udveksling.

De to oversatte forfattere er begge historikere. Philippe Ariès har dog gennem det meste af sit hidtidige liv (født 1914) stået marginalt i forhold til de etablerede historikermiljøer. Han har således i en årrække haft beskæftigelse i et firma inden for bananeksportbranchen, og det er først i de allerseneste år, at han har fået formel tilknytning til universitetsverdenen som »directeur d'études« ved »l'Ecole des hautes études en sciences sociales«. Han fortæller sin livshistorie i bogen *Un historien du dimanche* (Paris, 1980) – som blandt andet er en historie om hans forbindelser til Action Française og en historie om hans farverige barndomsmiljø, der undertiden kan lede tanker hen på de barndomsmiljøer, han skildrer i *Barndommens historie*.

A.Y. Gourevitch kendes også i transskriptioner som Gurjewitsch, Gurevitj og Gurevich. Den sidste er måske mest korrekt, men vi har valgt at bruge den transskription, som er anvendt i den franske artikel, som ligger til grund for oversættelsen. Han er født 1924 i Moskva og har en lang universitetskarriere bag sig. Han er ansat ved Institutet for almen historie på Videnskaberne Akademi i Sovjetunionen. Man kan læse en lille introduktion til hans »hermeneutiske marxisme« i bogen *Förtolkningsproblem i historia* (Vojens 1977), der indgår som nr. 12 i rækken af *Studier i historisk metode*. Endelig skal det nævnes, at man kan læse mere udførligt om de ting, der diskuteres i den oversatte artikel, i hans *Das Weltbild des mittelalterlichen Menschen* (Verlag C.H. Beck München, 1980). Han optræder her under navnet: Aaron J. Gurjewitsch.

Red.